

Asia: VN/12528/2019

Lausuntopyyntö osallisuustyöryhmän vammaispalvelulainsäädännön uudistusta koskevista ehdotuksista

Lausunnonantajan tausta

1 Lausunnonantaja on

Valtion viranomainen

Mikä

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Työryhmän ehdotukset kokonaisuutena

- 2. Voidaanko työryhmän ehdotuksilla vahvistaa vammaisten henkilöiden osallisuutta heitä koskevien palveluiden asiakasprosesseissa? (Raportin luku 2, s. 14-47)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

- 3. Voidaanko työryhmän ehdotuksilla vahvistaa vammaisten henkilöiden oikeutta yksilöllisiin tarpeisiin perustuviin palveluihin? (s. 14-47)**

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset perustelut

-

1 § 1 momentin 3 kohta

4. Kannatatteko ehdotettua muotoilua, jonka mukaan lain tarkoituksena olisi tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista? Rauenneessa hallituksen esityksessä käytettiin termiä itsenäinen suoriutuminen itsenäisen elämän sijaan. (s. 14)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira toteaa, että ”elämä” -sanalla on laajempi merkitys kuin ”suoriutuminen”. Edellä mainitusta johtuen Valvira pitää hyvänä muutosta. Suoriutuminen kuvastaa enemmänkin jotain yksittäistä asiaa, joka sisältyy elämään.

1 § 1 momentin 4 kohta

5. Kannatatteko vammaisen henkilön edun lisäämistä palvelujen turvaamista koskevaan kohtaan? (s. 14)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

1 §:n perustelut

6. Kannatatteko 1 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 19-27)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira pitää hyvänä, että perusteluja on täydennetty. Valviran näkemyksen mukaan vammaispalvelulain perusteluissa on tärkeää huomioida vammaissopimus ja sen sitovuus. Valvira pitää tärkeänä, että osallisuutta ja osallistumista on käsitelty lain perusteluosiossa. Valvira toteaa myös, että lain perusteluissa kuvattu palveluiden jatkuvuus ja henkilökunnan pysyvyys on tärkeää vammaisten palveluissa.

Valvira pitää hyvänä, että perusteluissa on todettu henkilöstön riittävyyden ja osaamisen lisäksi henkilöstön rakenteen olevan osa palvelujen laatua ja että palvelujen toteuttamisessa tulisi olisi toiminnan edellyttämä henkilöstö. Valvira toteaa, että henkilöstön määrästä ja rakenteesta tulisi säätää tarkemmin. Valviran näkemyksen mukaan toimintayksikössä tulee olla riittävä määrä avustavaa henkilökuntaa hoito- ja hoivahenkilöstön lisäksi, jotta välilliset työtehtävät kuten ruoka-, pyykki- ja siivoushuoltoon liittyvät tehtävät tulevat asianmukaisesti ja riittävällä tasolla toteutetuksi. Mikäli edellä mainittuihin tehtäviin ei ole osoittanut riittävästi henkilökuntaa, se voi tarkoittaa hoito- ja hoivahenkilöstön työpanoksen suuntautumista muuhun kuin välittömään hoitotyöhön. Valvira pitää yksikön riittävää tuki- ja muissa tehtävissä toimivien määrää /välillisiin tehtäviin varattua

henkilökuntaa osana asiakkaan hyvää ja laadukasta sosiaalihuoltoa kodinomaisissa ja viihtyisissä asumispalveluissa.

Vanhuspalvelulaissa säädetään tällä hetkellä toimintayksikön välittömistä ja välillisistä työtehtävistä. Valviran näkemyksen mukaan on tärkeää, että asumispalveluiden yleisistä toimintaedellytyksistä säädetään kaikkia asiakasryhmiä koskien samalla tavalla siten, että asiakkaat eivät joutuisi eriarvoiseen asemaan. Valvontahavaintojen perusteella myös vammaispalveluiden asumispalveluissa asiakkaiden palvelutarpeiden toteutuminen sekä hyvä hoito on vaarantunut riittämättömästä välillisten tehtävien resursoinnista johtuen.

3 §:n 3 momentti

7. Kannatatteko lisäsehdotusta, jonka mukaan vammaisella henkilöllä olisi oikeus käyttää hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa hänen osallisuutensa ja osallistumisensa tukemiseksi? (s. 15)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira pitää tärkeänä, että lainsäädännössä on huomioitu vammaisen henkilön oikeus käyttää hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa osallisuuden ja osallistumisen mahdollistamiseksi. Valvira pitää myös tärkeänä, että vammaisia ja heidän palveluitaan koskevan lainsäädännön kautta tuetaan henkilön oman mielipiteen muodostamista. Lisäsehdotus varmistaa myös muussa lainsäädännössä (mm. asiakaslaki) turvattua osallistumis- ja vaikuttamisoikeutta omien palvelujen toteuttamisessa.

8. Kannatatteko lisäsehdotusta, jonka mukaan vammaista henkilöä olisi tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa? (s. 15)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira pitää erityisen tärkeänä lisäystä, joka koskee tiedonsaantia ja oman mielipiteen muodostamista ja ilmaisemista. Lisäys mahdollistaa, vahvistaa ja tukee vammaisten osallisuutta hänen elämäänsä koskevissa asioissa.

3 §:n perustelut

9. Kannatatteko 3 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.27-32)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valviran toteaa, että lain perustelut ohjaavat lain tulkintaa ja sen käyttöä. Kyseiset perustelut vahvistavat asiakkaan omaa osallisuutta. Valvira näkee hyvänä myös sen, että perusteluihin on kirjattu palvelujen toteutumisen seuranta ja vammaisen henkilön osallisuus siihen. Valvira pitää

myös hyvänä jae tärkeänä sitä, että perusteluissa on kirjattuna palvelujen järjestäjän velvollisuudesta puuttua palvelujen toteuttamisessa ilmeneviin mahdollisiin ongelmiin.

4 § Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

10. **Työryhmä ei ehdottanut palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevaan pykälään muutosta. Oletteko samaa mieltä siitä, että muutosta ei tarvita (s. 15)**

-

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira toteaa palvelutarpeen arvioinnin ja erityisesti erityistä tukea tarvitsevien osalta, että erityisen tuen tarvetta ei ole riittävästi määritelty. Edellä mainittu on johtanut siihen tilanteeseen, että kunnat arvioivat hyvin eri tavoin erityistä tukea tarvitsevat henkilöt.

Valvira pitää kuitenkin hyvänä, että palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta säädetään yleislainsäädännössä. Nykyisessä lainsäädännössä suunnitelmasta käytetään useampaa nimeä (asiakassuunnitelma, palvelusuunnitelma), joka on omiaan sekoittamaan käytäntöjä ja on johtanut siihen, että jokaisella kunnalla on erilaiset käytännöt. Erilaiset käytännöt voivat heikentää asiakkaan asemaa ja myös vaikeuttaa viranomaisvalvontaa.

4 §:n perustelut

11. **Kannatatteko 4 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 32-35).**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira pitää hyvänä, että lain perusteluissa on huomioitu vahvasti muun muassa vammaisen henkilön perheen elämäntilanne, elinolosuhteet ja toimintaympäristö. Edellä mainituilla voi olla suuri merkitys vammaisen henkilön tilanteeseen ja mahdollisuuteen toimia yhteiskunnassa yhdenvertaisesti.

Valvira toteaa myös, että lainperusteluissa on kirjattuna riittävä asiantuntemus ja osaaminen palvelutarpeen arvioinnissa erityisesti vammaisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Valvira toteaa, että yksi suunnitelma (asiakassuunnitelma) selkeyttäisi nykyistä tilannetta, jossa vammaisella henkilöllä voi olla useita suunnitelmia. Valvira näkee myös tärkeäksi, että asiakassuunnitelman laadintaa selkeytetään siten, että jos vammaisella henkilöllä on useita palveluja, hänelle tulee laatia asiakassuunnitelma sosiaalihuoltolain mukaisesti.

5 § 1 momentti

- 12. Kannatatteko ehdotusta siitä, että vammaisen henkilön palveluja koskevat päätökset olisi tehtävä toistaiseksi voimassa oleviksi tietyin edellytyksin? (s. 16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valviran näkemyksen mukaan palveluja koskevat päätökset tulee lähtökohtaisesti olla toistaiseksi voimassa olevia, ellei määräaikaiseen päätökseen ole erityisiä perusteita. Määräaikaiset päätökset voivat johtaa tilanteeseen, että vammaisen henkilö voi jäädä ilman tarvitsemiaan palveluita. Vammaisen näkökulmasta on myös kohtuutonta, että joutuisi hakemaan tarvitsemaansa palvelua uudelleen, ilman, että hänen tilanteensa on muuttunut. Ko. asiakasryhmän osalta on tyypillistä, että palvelujen tarve on pitkäaikainen ja pysyvä.

- 13. Ovatko määräaikaisen päätöksen edellytykset, joiksi ehdotetaan henkilön omaa etua, yksilöllistä tilannetta tai palvelun luonnetta, määritelty tarkoituksenmukaisesti? (s. 16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

5 § 2 momentti

- 14. Kannatatteko ehdotusta siitä, että asiakkaan esittämästä avun ja tuen tarpeesta tai palvelun toteuttamistavasta voitaisiin poiketa vain perustellusta syystä, joka olisi kirjattava päätökseen? (s.16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira pitää tärkeänä, että vammaisen osallisuus palvelutarpeen arvioinnissa on todellista. Vammaisen henkilön oikeusturvan kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että palveluja koskevat päätökset ovat perusteltuja ja erityisesti silloin, jos ne poikkeavat vammaisen henkilön itsensä arvioimasta tarpeesta.

5 § 3 ja 4 momentit

- 15. Kannatatteko vammaisen henkilön perheen ja läheisten tukemista koskevia ehdotuksia? (s. 16)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira kannattaa edellä mainittua. Valvira toteaa kuitenkin, että perheenjäsenten ja vammaisen muiden läheisten välttämättömät, vammaisen henkilön omaa palvelukokonaisuutta tukevat ja täydentävät palvelut jäävät epäselväksi yleisesti. Valvira toteaa myös, että sosiaalihuoltolain 46 §:ssä puhutaan erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta ja erityistä tukea tarvitsemasta muusta henkilöstä. Valvira viittaa aiempaan kommenttiin, että erityistä tukea ei ole määritelty riittävällä tarkkuudella lainsäädännössä ja siten käytännöt vaihtelevat kunnittain. Edellä mainittu johtaa tilanteeseen, että asiakkaat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa. Valvira esittää myös, että kohtaa selvennetään siten, että perusteluissa kuvataan mahdollisia esimerkkejä kyseisistä palveluista ja että laista käy selkeästi selville kenelle se kohdentuu.

16. Kannatatteko 5 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.35-44)

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira toteaa, että kyseiset perustelut ovat tarpeellisia ja selventävät päätöksentekoa. Lisäksi on tärkeää, että päätökset ovat ymmärrettävissä ja saavutettavassa muodossa.

Valvira pitää myös hyvänä sitä, että säännös antaa paremman suojan päätöksen toimeenpanolle ja siten parantaa vammaisen oikeusturvakeinoja.

36 § Palvelutarpeen arviointi

17. Kannatatteko palvelutarpeen arviointia koskevaan pykälään tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 17)

Osittain

Vapaamuotoiset perustelut

Valvira toteaa, että asiakkaan osallisuus on palvelutarpeen arviointiin myönteinen ja kannatettava asia, samoin velvollisuus selvittää erilaiset palvelujen toteuttamistavat. Palvelutarpeen arvioinnin osalta Valvira toteaa, että pelkästään vammaispalvelujen hakeminen ei tulisi johtaa suoraan palvelutarpeen arviointiin. Se voi johtaa kohtuuttomaan asioiden ruuhkautumiseen, ja vaikeuttaa niiden vammaisten tilannetta, joiden palvelutarpeen arviointi olisi ensiarvoisen tärkeää tehdä viipymättä. Lisäksi se voi vaikeuttaa kuntien tilannetta kohtuuttomasti.

18. Kannatatteko 36 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s.44-45)

Osittain

Vapaamuotoiset perustelut

Palvelutarpeen arvioinnin osalta Valvira toteaa, että pelkästään vammaispalvelujen hakeminen ei tulisi johtaa suoraan palvelutarpeen arviointiin. Se voi johtaa kohtuuttomaan asioiden ruuhkautumiseen, ja vaikeuttaa niiden vammaisten tilannetta, joiden palvelutarpeen arviointi olisi ensiarvoisen tärkeää tehdä viipymättä. Lisäksi se voi vaikeuttaa kuntien tilannetta kohtuuttomasti.

Valvira pitää hyvänä lain perusteluissa pykälän 4 momenttiin tehtävää lisäystä, jonka mukaan toimintakykyä ja palvelutarvetta arvioitaessa, tulisi ottaa huomioon henkilön elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Valvira pitää hyvänä, että palvelutarpeen arvioinnista, suunnittelusta ja yleisestä palvelujen toteuttamisesta säädetään sosiaalihuoltolaissa, joka koskee kaikkia sosiaalihuollon tarpeessa olevia yhdenvertaisesti. Valvira näkee kuitenkin tärkeäksi, että vammaisten henkilöiden palvelutarpeen arviointi turvataan ja että palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen määräaika on säädetty ehdotetun mukaisesti.

39 § 1 momentti

- 19. Kannatatteko ehdotettua lisäystä, jonka mukaan asiakassuunnitelma olisi laadittava yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa omaisen, läheisen tai muun asiakkaan edustajan kanssa? (s. 18)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Sääntelyllä tuetaan ja varmistetaan myös muussa asiakkaan oikeuksia koskevassa lainsäädännössä turvattuja oikeuksia.

39 § 2 momentti

- 20. Kannatatteko ehdotettua lisäystä siitä, että asiakassuunnitelma sisältäisi asiakkaan ja tarvittaessa asiakkaan läheisen ehdotuksen palveluiden tuottamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata asiakkaan tarpeisiin? (s.18)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

Valviran näkemyksen mukaan ehdotettu muutos vahvistaa asiakkaan osallisuutta.

- 21. Kannatatteko ehdotusta, että pykälään lisättäisiin arvio asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista sekä toimintakyvystä? (s.18)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

- 22. Kannatatteko ehdotettuja lisäyksiä asiakkaan läheisen näkemyksen huomioon ottamisesta asiakassuunnitelmaa laadittaessa? (s. 18)**

Kyllä

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Valvira toteaa, että on tilanteita, jolloin asiakas itse ei osaa tai pysty kertomaan näkemyksiään. tällöin on tärkeää ottaa huomioon hänen läheistensä näkemykset. Valvira kuitenkin toteaa, että on myös tärkeää erottaa asiakkaan itsensä näkemykset ja läheisen näkemykset asiakassuunnitelman laadinnassa, koska voi olla tilanteita, että näkemykset eroavat.

39 §:n perustelut

- 23. Kannatatteko 39 pykälän perusteluihin tehtyjä muutosehdotuksia? (s. 45-46)**

Kyllä

Vapaamuotoiset perustelut

-

Henriksson Markus
Valvira

Vuorilampi Sari
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira